

України. Проблемні питання та можливі варіанти їх вирішення / За заг. ред. В.Г. Яцуби. – К., 2003. – С. 13–14. **3.** Поповкін В.А. Регіонально-цілісний підхід в економіці. – К., 1993. – С. 101. **4.** Гриньов В.Б. Нова Україна: якою я її бачу – К., 1994. – С. 37. **5.** Друзюк С. Проблеми інституту місцевого самоврядування в аспекті конституційних поглядів М.С. Грушевського // Право України. – 1998. – № 3. – С. 88. **6.** Федчишин М., Фрончко В. АТУ вчора, сьогодні і завтра // Віче. – 2000. – № 9. – С. 40 **7.** Результати другого всеукраїнського соціологічного дослідження в рамках річної програми досліджень «Проект країни» «Територіально-адміністративний устрій України». – Режим доступу: [http://kipu.com.ua/Sotsyolog\\_research\\_proekt\\_kraina\\_02.html](http://kipu.com.ua/Sotsyolog_research_proekt_kraina_02.html). **8.** Яка модель побудови державної влади була б кращою для України? – Режим доступу: [http://razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll\\_id=156](http://razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=156). **9.** Який шлях державного розвитку України Ви вважаєте найбільш прийнятним для себе? – Режим доступу: [http://razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll\\_id=155](http://razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=155). **10.** Хорев Б.С. Территориальная организация общества: актуальные проблемы регионального управления и планирования в СССР. – М., 1981. – С. 127. **11.** Генеральна схема планування території України: Затверджена Законом України від 7 лютого 2002 року № 3059-III // ВВР України. – 2002. – № 30. – Ст. 204. **12.** Соціально-економічна географія України / За ред. О. І. Шаблія. – Львів, 1994. – С. 81. **13.** Дністрянський М. Адміністративно-територіальний устрій України крізь призму геополітики // Дзвін. – 1996. – № 8. – С. 103–104. **14.** Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі. – Львів, 2000. – С. 181. **15.** Проект Закону України «Про територіальний устрій України». – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=15475685&cat\\_id=15475285](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=15475685&cat_id=15475285). **16.** Карпенко В.В. Адміністративно-територіальний устрій України: історія та сучасне бачення // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. Вип. 1 (12). – Х., 2002. – С. 39. **17.** Проект Концепції реформування системи територіальної організації влади в Україні. – К.: [Робочі документи, 1998]. – С. 10. **18.** Kaczmarek T. Struktury terytorialno-administracyjne i ich reformy w krajach europejskich. – Poznan, 2005. – S. 59.

**В. М. СПІВАК**

## ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОЛІТИЧНУ СИСТЕМУ СУСПІЛЬСТВА

*Дана характеристика сучасного етапу розвитку політичних систем і глобалізації, характеризується миттєвим розпространенням інформації і обмеженням політичного суверенітету держав. Обґрунтовано, що збільшення ролі транснаціональних корпорацій, розвиток інформаційного суспільства, обострення демографічних і екологічних проблем зобов'язує політичні системи суспільства реагувати на виклики шляхом пошуку етичних підходів до забезпечення співіснування світового суспільства.*

*The article gives the analysis of the modern stage of political system development and globalization. It states, that the raise of the influence of transnational corporations, the devel-*

*opment of the information society, the demographic and ecological problems require from political system to answer on challenges through searching general legal approaches to provide peaceful coexistence of the global society.*

Будь-яке із сучасних суспільств являє собою цілісне утворення взаємопов'язаних підсистем, які постійно піддаються взаємовпливу та розвиваються. Кожна з них має свою структуру, функції, завдання. Політична система є однією з таких підсистем. У кожній країні вона формується, розвивається й перетворюється на основі власного, неповторного природного, соціального, економічного та духовного середовища, властивих для країни політичних обставин, досвіду і традицій, які по-своєму є унікальними. Тому і політичні системи є різними, мають свою світову типологію.

Політична наука розглядає політичну систему як цілісну множину певної кількості елементів, що, в свою чергу, вимагає чинників, які її організують у цілісне явище та утримують у робочому стані. У межах конкретної країни політична система завдяки правовим, соціально-політичним, економічним та морально-психологічним чинникам встановлює характер взаємодії політичних інститутів, забезпечує цілісність політичних зв'язків, виробляє стратегічні напрями існування. Осмисленню поняття «політична система», пов'язаних з нею інститутів та процесів, елементів їх функціонування, перманентному процесу їх розвитку присвятили свої праці класики політичної науки Г. Алмонд, Д. Істон, П. Бурдье, М. Вебер, Т. Парсонс, ряд відомих вітчизняних учених Ю. Шемшученко, І. Кресіна, В. Горбатенко, В. Бабкін, В. Кафарський, В. Цветков, О. Білорус, Ф. Рудич, А. Білоус та інші, російські дослідники Ю. Тихомиров, В. Чиркін, В. Пугачов, А. Соловйов та ін. Так, Т. Парсонс дійшов висновку, що суспільство являє собою взаємодію чотирьох підсистем: економічної, політичної, соціальної і духовної, які перебувають між собою у відносинах взаємозалежності та взаємобміну. Політична система в його розумінні – це складна сукупність впливу лідерів на людей через органи влади в рамках правових правил політичної гри, яка складається з визначення цілей, прийняття рішень і їх реалізації за допомогою мобілізації різних ресурсів. Г. Алмонд відомий як розробник структурно – функціонального методу дослідження політичних систем, він основну увагу звертає на механізми взаємодії елементів політичної системи. Д. Істон визначав політичну систему як «взаємодії, за допомогою яких влада розподіляє в суспільстві цінності», які визнаються всім суспільством. За його теорією, політична система являє собою певний «чорний ящик», де відбувається конвертація «входів» (суспільних пропозицій) у «виходи» (рішення). Залишаючи за межами досліджень внутрішню структуру, Д. Істон акцентує увагу на взаємодії політичної системи із зовнішнім середовищем<sup>1</sup>.

Поняття «політична система суспільства» не є продуктом лише політичної науки, має нині декілька тлумачень. Поступове його виокремлення і запровадження дало змогу політичній і юридичній науці проникнути в глибини політичної дійсності. Формування нової парадигми щодо політичної сфери, по-перше, актуалізувало проблеми взаємодії суспільної структури та політичних інститутів, соціального середовища і центрів прийняття рішень. По-друге, адаптувало загальносистемний та структурно-функціональний підходи до аналізу політики. По-третє, надало функціонально-динамічного характеру дослідженням інститутів держави у сфері взаємодії останньої із громадянським суспільством. По-

четверте, поставило на порядок денний питання співвідношення права і політики, розуміння політичної доцільності в системі суспільних координат. По-п'яте, визначення поняття «політична система» дало можливість вибудувати єдину модель державних та недержавних політичних інститутів, макро – і мікроструктури політичної сфери<sup>2</sup>.

У сучасній українській політичній науці існує кілька критеріїв, за якими визначається поняття «політична система». Так, Ф. Рудич виділяє два основних підходи до формування визначення – соціологічний та правовий. Згідно з першим «політична система визначається як динамічний механізм, що перетворює імпульси, які йдуть від оточення і від самих політичних структур, у політичні рішення, що формують політичну поведінку та інші громадянські позиції». Відповідно до правового або інституціонального підходу політична система – це «сукупність державних і недержавних соціальних інститутів, які здійснюють владу, управління суспільством, регулюють відносини між громадянами, соціальними та етнічними групами, забезпечують стабільність суспільства, відповідний порядок у ньому»<sup>3</sup>.

Аналогічне визначення знаходимо в Юридичній енциклопедії. Політична система суспільства – сукупність державних і недержавних інститутів, які здійснюють владу, управління суспільством, регулюють взаємовідносини між громадянами, соціальними та етнічними групами, забезпечують стабільність суспільства, відповідний порядок у ньому. Вона включає: соціальний зміст влади, її носіїв, взаємодію з економічним ладом. Основними функціями політичної системи є: визначення мети, завдань, шляхів розвитку суспільства, розробка і здійснення конкретних програм його діяльності; визначення та розподіл матеріальних і духовних цінностей відповідно до інтересів та становища соціальних спільнот; гармонізація, узгодження інтересів державних утворень, соціальних спільнот, індивідів; духовно-ідеологічна діяльність, формування політичної свідомості і політичної культури громадян або маніпулювання нею; забезпечення внутрішньої і зовнішньої безпеки суспільства<sup>4</sup>.

Термін «глобалізація» також має різне змістовне навантаження у визначеннях сучасних дослідників. Досі глобалізм не запропонував світу чітко сформованої ідеології, яка б опанувала масами. Наукові позиції дослідників, за незначним винятком, не містять комплексних підходів у переосмисленні глобальних явищ і процесів. Так, американський соціолог М. Уотерс розглядає глобалізацію як соціальний процес, в якому обмеження, що їх накладає географія на соціальній та культурній устрій, ослаблюються, і люди дедалі більше це розуміють<sup>5</sup>. А. Арсеєнко доходить висновку, що основу усіх сучасних глобальних процесів і проблем становить інтернаціоналізація та інтеграція світової економіки. Глобалізація при цьому є новою фазою в розвитку світових господарських зв'язків, які характеризуються переходом від світової економіки до формування глобальної економіки. Це одночасно і старий, і якісно новий суспільно-історичний процес, результат розвитку капіталістичної економічної інтеграції протягом декількох століть<sup>6</sup>. С. Удовик визначає глобалізацію як процес злиття чоловічого і жіночого начал, тобто своєрідне набуття людством якісного нового стану, до того ж такого, що перебуває нині лише на початку свого розвитку<sup>7</sup>. Відома наукова позиція авторів, відповідно до якої глобалізація – це взаємозумовленість і взаємозалежність всіх держав, являє собою результат особливої фази розвитку цивілізації, не лише постіндустріальної (хронологічний аспект), а й інформаційної (змістовний), з

новітніми технологіями, не залежними від державних кордонів, динаміки наукових відкриттів, знань і відповідно мобільністю їх суб'єктів<sup>8</sup>. Вважаємо, що є достатньо підстав визначити глобалізацію і як процес зближення політичних систем країн світу з метою утворення інститутів, вироблення спільних стандартів і підходів для вирішення загальноцивілізаційних проблем.

Серед політичних систем сучасного глобалізованого світу особливе місце посідають системи перехідного типу, або так звані транзитні політичні системи. Більшість учених, мають на увазі політичні системи, що здійснюють перехід від тоталітаризму до демократії. Інші під перехідною політичною системою розуміють систему, яка здійснює еволюційну трансформацію від одного якісного стану до іншого. Перехідні політичні системи розрізняють за темпами перетворень: а) ті, в яких транзитний процес відбувався досить швидко; б) ті, де запроваджено поетапне реформування політичної системи – одно- або багатовекторне (наприклад, політична, економічна трансформація та формування державності). За методами реформування – мирні, конфронтаційні, революційні та за стимулами заявлених змін (вплив зовнішніх чи внутрішніх чинників)<sup>9</sup>.

Досліджуючи глобалізаційні процеси, визначаючи перспективи розвитку постсоціалістичних держав, відомий польський дослідник Г. В. Колодко зважає, що вже тривалий час у світі відбувається два рівнозначних процеси, які захоплюють масштабами, розмахом і темпами, ангажуючи інтелектуальні, матеріальні й емоційні сили всього людства. Одним із них є глобалізація економічних відносин, а другим – постсоціалістична трансформація. Вони є взаємопроникними і утворюють зворотній зв'язок. Майбутнє злетів і падінь у таких державах вчений ставить у залежність від людей, їх працездатності, а головне – вміння використання шансів, які надають їм трансформація і глобалізація, мудрої й ефективної політики<sup>10</sup>.

Сучасні політичні системи по-різному сприймають процес глобалізації взагалі, як об'єктивну реальність. Більш глобалізованими є країни, які досягли високого рівня економічного розвитку, оскільки політичні інститути відстають від економіки, яка в багатьох державах переросла національні рамки і потребує наднаціонального планування. Важливими чинниками при цьому виступають, наприклад, стан політичної культури еліт, рівень національної свідомості. Різні політичні сили по-різному розуміють політичну мету. Представники країн так званого "третього світу", виступаючи на XV Всесвітньому соціологічному конгресі в Австралії, доводили, що глобалізація не є загальним шляхом людства, а цей шлях характерний для найбільш розвинених країн, які економічними і владними важелями з позиції сили диктують світовому співтовариству свої концептуальні принципи розвитку світу, вважає російський вчений В.А. Мансуров. Проте існуючі загрози економічних, екологічних, технологічних, воєнних катастроф, які різко загострилися на сучасному етапі існування людства, потребують для їх попередження об'єднаних зусиль усього світового співтовариства<sup>11</sup>. Представники світової еліти намагаються нейтрально визначити процес глобалізації та його наслідки. Різним є сприйняття процесу глобалізації країнами, де інститут держави слабкий, як у тропічній Африці, чи настільки сильний, що не допускає змін, які відбуваються в світі (Куба). Але це не означає, що глобальні перетворення повністю обходять будь-яку з держав. Навантаження на політичні системи ззовні для країн зростатиме. Існують важливі причини (демографічного, екологічного, економічного характеру), які в середньостроковій перспективі змусять розвинені

держави форсувати розвиток найбільш відсталих країн світу. В першу чергу це стосується глобальних проблем, які стосуються всіх, тому інтерес Заходу до їх вирішення відстаючими державами обов'язково зростатиме. Останнім, в свою чергу, доведеться так чи інакше обмежити власний суверенітет, щоб адаптуватися до загальних правил<sup>11</sup>.

Досить часто теоретичні обґрунтування глобалізаційних процесів, на нашу думку, отримують не зовсім об'єктивну оцінку в працях науковців, як, наприклад, привілейований глобалізм за рахунок демодернізації і примітивізації життя народів<sup>12</sup>. З подачі деяких політологів глобалізація інколи постає як процес насадження волі США решті світу, як засіб встановлення нового, вигідного Америці світового порядку. І все ж сучасні тенденції ще не означають, що майбутнє для всіх остаточно визначене. Останні події, пов'язані з глобальною кризою, засвідчують, що політична система США, якщо і була джерелом глобалізації, то нині, як і інші політичні системи, стала її заручником. Світ все ще багато чекає від американської політики, особливо за участю нового Президента, але одночасно дедалі більше усвідомлює власну, особисту значимість у політичних процесах. І надалі вектор розвитку, форми і результати світових процесів залежатимуть від рухливого балансу сил, що цілком закономірно, від стратегії, яку оберуть ті чи інші країни щодо об'єднання, від різноманітних геополітичних факторів та їх комбінацій. Відповідно Україна також не позбавлена можливостей відіграти важливу роль у формуванні нового світового порядку, якщо зможе вірно обрати в інтегрованому світі стратегію і виробити розумну політику закріплення власного місця в глобальному процесі, виробленого з урахуванням своїх особливостей в категоріях, які б відповідали забезпеченню національних інтересів та інтересів інших суб'єктів.

Як відомо, минуле століття було століттям народження держав. Адже із 192 держав на всіх континентах понад 140 утворені в XX столітті, 98 виникли після 1959 р. Більшість із них обрали демократичний шлях розвитку і закріпили дані положення в своїх конституціях, розширили глобалізаційне поле розвитку. Разом з тим у них проходить складний і тривалий процес формування їх політичних систем. Він фіксується на різних стадіях свого розвитку залежить від багатьох чинників: національних традицій, релігії, рівня політичної культури, національної свідомості тощо. Важливим чинником у цьому процесі виступає тип політичної системи (відкритий чи закритий). Майже всі сучасні держави вдалися до формування політичних систем відкритого типу. Звичайно, не існує політичних систем абсолютно відкритих чи абсолютно закритих. Разом з тим у світі залишилося зовсім мало країн економічно й ідеологічно закритих, Куба, Північна Корея, Іран, Саудівська Аравія, Білорусь. Країни ж відкритого типу політичної системи більш активно реагують на виклики навколишнього середовища, глобальні зміни будь-якого характеру.

Очевидно, найближчі 20 років вимагатимуть створення нової системи міжнародних відносин з урахуванням появи на геополітичній карті світу нових гравців (насамперед країн БРІК – Бразилії, Росії, Індії, Китаю), змін демографічного стану країн, поділу світу на заможний Північ і збіднілий Південь, зміни вектору розвитку виробництва і переміщення його із Заходу на Схід, загострення екологічних проблем. Крім того, у новітніх умовах політична система перебуває під постійним впливом зовнішніх, утворених світовими процесами чинників: поширення ТНК, розвитку інформаційного суспільства, зростання культурної екс-

пансії, формування нового соціуму та ін. Деякі чинники належать до так званих негативних наслідків глобалізації – проблеми демографічного та екологічного характеру, злочинність (наркобізнес, торгівля людьми, тероризм), міграція населення та ін. У зв'язку з цим зростає навантаження у сфері політичної діяльності. Глобалізація поставила політичними системами завдання, які раніше не доводилося вирішувати, або ж вони залишилися не вирішеними в силу недосконалості функціонування політичних систем. Відтак політичним лідерам доведеться приймати складні, а інколи й нестандартні рішення, а населенню – свідомо ставитися до глобальних процесів, генерувати ідеї, прийнятні для співіснування народів з різним менталітетом, рівнем розвитку економіки, культури, соціальної захищеності.

На думку окремих дослідників, сучасний стан глобалізації відрізняється від попередніх практично миттєвим поширенням інформації і обмеженням політичного суверенітету держав<sup>13</sup>. Проведений аналіз наукових джерел засвідчує, що питання ослаблення (розмивання) державного суверенітету національних держав як головного суб'єкта політичної системи, зміни його змісту у зв'язку зі зміною міжнародних відносин і політичних систем у тих чи інших країнах, залишається в полі зору багатьох дослідників<sup>14</sup>. Помітна тенденція до об'єднання держав. Такі об'єднання створені на всіх континентах, а в окремих випадках простежується тенденція переростання їх у політичні союзи.

Великим компаніям – виробникам (ТНК) належать основні продуктивні сили сучасного світу. ТНК, які стали потужними гравцями на політичному полі, протистоять державам, відстоюють приватні інтереси, набули високого ступеня автономії і значно впливають на розробку політики держави. Формування і функціонування останніх вважається суттєвим кроком у протистоянні суспільного державному, адже тепер приватний інтерес не лише проник, а й вийшов за межі своїх політичних систем. У сучасному світі налічується близько 40 тис. подібних ТНК. З них 500 найбільших, на яких зайнято майже 85 млн. осіб, мають сукупний продукт, який перевищує 60% світового валового продукту. 93% штаб-квартир ТНК розташовані в США, Західній Європі та Японії, а серед 50 найбільших міжнародних корпорацій – 27 американського походження. ТНК намагаються принести в країни, куди вони вкладають свої капітали, власну ідеологію, звичні їм норми трудових відносин<sup>15</sup>. Подібне домінування і розширення економічної сфери досить специфічно відбивається на розвитку політичної системи. Глобалізаційні процеси призводять до того, що держава змушена поступитися своїми повноваженнями наднаціональним інститутам – міждержавним та міжнародним організаціям. Процеси, пов'язані з глобалізацією, зменшують можливості національних урядів контролювати ситуацію і керувати нею на території своїх держав, трансформують функції і роль держави. Зростання рівня комунікацій між політичними інститутами різних країн поступово призводить і до зростання впливу міжнародних політичних інститутів, які не обмежуються рамками однієї політичної системи (тобто є міжсистемними). Водночас вони теж є продуктом територіально обмежених політичних систем, а тому їх діяльність (які б цілі вони перед собою не ставили) зводиться не до нівелювання особливостей окремих політичних систем, а до розширення одних політичних систем на інші<sup>16</sup>. Яким би м'яким при цьому не був зовнішній вплив на країни, відзначає Л. Грінін, навіть закритої політичної системи, це так чи інакше відбивається на їх суверенітеті. В умовах глобалізації трансформація суверенітету має двохсторонній характер. З

одного боку, посилюються фактори, які викликають скорочення номенклатури і обсягу суверених повноважень держав, з іншого – більшість держав добровільно і свідомо йде на обмеження свого суверенітету<sup>17</sup>.

В результаті декількох технічних переворотів (особливо інформаційної революції) у технічному, комунікаційному плані світ став більш компактним, досяжним, всеохоплюючим. Сучасне суспільство є суспільством інформаційним, де виробництво інформаційної продукції і надання інформаційних послуг домінує над іншими видами соціально-економічної активності людей. В таких суспільствах значно зростає роль політичної комунікації. Розвинені країни перейшли нині на використання нових інформаційних технологій у виробничій, комерційній, банківській сферах, при формуванні політики. Знання про знання стало головним капіталом багатьох фірм і компаній. Найбільш активного розвитку набули технології, пов'язані з глобальною комп'ютерною мережею Інтернет, що привело до появи нових категорій: е – торгівля, е – бізнес, е – уряд та ін. Інтернет став інформаційним джерелом номер один і у зв'язку з подіями 11 вересня 2001 р. у США, миттєво реагує на події у будь-якій сфері життя планети. Хвиля інформаційного розвитку не оминула й Україну, фінансові установи якої отримали доступ до міжнародних платіжних систем. Темпи зростання числа користувачів Інтернету в нашій державі продовжує залишатися високим на відміну від західних країн (нині їх приблизно 2 млн.). Проте це лише 4 із 100 громадян. Водночас обговорюються не лише конкретні проекти, як електронний уряд чи дистанційна освіта на основі Інтернету, а й такі комплексні програми, як "Електронна Україна". Водночас значні переваги Інтернет-технологій для проведення наукових досліджень, електронного бізнесу та комерції в інформаційному суспільстві несуть із собою нові загрози, основні з яких – активне використання злочинним світом нових технологій для шахрайства, крадіжок, «відмивання брудних коштів» тощо. У мережі можна порушувати закон на відстані, швидко і незалежно від громадянства та місця перебування. Злочинцям легко ошукувати безліч людей, приховувати докази і награвоване<sup>18</sup>. Загроза кіберзлочинності ставить завдання розвитку стратегії захисту на кожному підприємстві, у національному масштабі та в усьому світі.

Інформаційна революція стала передумовою політичних ризиків відкритості, забезпечила технічну базу для створення глобальних інформаційних мереж. Інформаційні технології дають реальну можливість для різкого прискорення економічного, наукового, культурного розвитку планети, інформатизації капіталу. В цьому сенсі вони сприяють відкритості сучасного соціуму. Водночас вони ж можуть стати фактором посилення протидорства між представниками різних культур, породжуючи ризики політичних конфліктів і навіть екстремізму<sup>19</sup>.

Функціонування політичної системи, особливо основного її інституту – держави, неможливе без організуючої ролі права. Це є вимогою часу і стосується вона також країн, які перебувають у стані еволюційного розвитку. Правові норми приводять у стан взаємодії політичні інститути соціуму, зумовлюють його комплексність. Процес впровадження внутрішньодержавних правових норм залежить від впливу світових правових традицій. Визначити місце і значення національної держави, її роль у захисті прав людини в умовах глобального світового спілкування – важливе завдання юридичної науки, оскільки від позиції держави, її стратегічних інтересів значною мірою залежить збереження гідності народу і кожної людини окремо, їх прав і свобод, культури і традицій суспільства, його своєрідності та самоцінності. Масова суспільна свідомість все наполег-





- С. 18. **10.** Колодко Г. Глобализация и перспективы развития постсоциалистических стран / Пер. с польск. – Мн., 2002. – С. 16, 17, 28. **11.** Гринин Л.Е. Национальный суверенитет и процессы глобализации // ПОЛИС. – 2008. – № 1. – С. 144, 131. **12.** Панарин А.С. Искушение глобализмом. – М., 2000. – С. 26. **13.** Марков А., Косминский А. Глобализация началась 10 тысяч лет назад и закончится в XXI веке. // [http://eliodynamics.ru/index.php?option=com\\_content&task=view&id=62&Itemid=1](http://eliodynamics.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=62&Itemid=1) **14.** Бурачас А. Суверенитет // 50/50: Опыт словаря нового мышления. – М., 1989. – С. 519; Цымбурский В.Л. Идея суверенитета в посттоталитарном контексте // ПОЛИС. – 1993. – № 1. – С. 18; Коновалов В.Н. Российский суверенитет в условиях глобализации. – М., 2003. – С. 337–346; Пастухова Н.Б. Государственный суверенитет в эпоху глобализации // Журнал российского права. – 2006. – № 5. – С. 130–140; Тихомиров Ю.А. Суверенитет в условиях глобализации // Право и политика. – 2006. – № 11. – С. 37–44. **15.** Исагалиев А.К. Глобализация и ее влияние на развитие общего рынка труда // Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан. – 2006. – № 6. – С. –70. **16.** Політична система України : проблеми становлення і розвитку: Монографія / В.С. Великочій, М.А. Генік, Г.О. Дичківська та ін; За ред.В.І.Кафарського – К., 2008. – С. 37. **17.** Гринин Л.Е. Национальный суверенитет и процессы глобализации // ПОЛИС. – 2008. – № 1. – С. 123. **18.** Гуцалюк М. Протидія комп'ютерній злочинності // Право України. – 2003. – № 6. – С. 114–115. **19.** Красиков С.А. Глобализация: политические риски открытости // ПОЛИС. – 2008. – № 2. – С. 166. **20.** Колотова Н.В. Право и права человека в условиях глобализации // Государство и право. – 2006. – № 2. – С. 105. **21.** Поляков А.В. Теория права в глобализирующемся обществе: постмодернистская интерпретация // Теория права и государства. – 2007. – № 6. – С. 8

**Т. В. БИКОВА**

## **ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ ЛАТВІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ: МОДЕЛІ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

*Анализируется современная языковая политика в независимой Латвийской Республике. Осуществлена периодизация становления и формирования языковой политики Латвии, выделены основные четыре модели языковой политики Латвийской Республики. Очерчены перспективы развития языковой ситуации страны в ближайшие годы.*

*In the article description of development and forming of modern linguistic policy is given in independent Latvian Republic. Taking into account experience of predecessors, an author is do a division into the periods of becoming and forming of linguistic policy of Latvia, basic four models of development and formings of linguistic policy, which modern Latvian Republic passed, are selected. In the end logical conclusions and prospects of development of linguistic political situatsi country are given in the nearest years.*

Сучасна мовно-політична ситуація в Україні потребує якнайскорішого вивчення і врахування досвіду інших незалежних держав у розв'язанні мовної проблеми. Найявність у соціолінгвістичному просторі країни двох найчисельніших ет-